

BEDSTE :

BARNDOMMENS

GADE

FORORD

Endelig foreligger Bedstes forlængst bebudede erindringer fra de 50 år i Nørrebrogade. Vi må understrege, at Bedste ikke kan lastes for forsinkelsen. Den skyldes udelukkende, at Kristoffer har været meget ivrig efter at deltage i indskrivningen, og han har som bekendt endnu lidt svært ved at stave. Indskrivningen måtte derfor forlægges til middagssøvnen.

Under arbejdet blev Bedste fra forskellig side mange gange kraftigt opfordret til at indoptage snart den ene og snart den anden episode fra gadens brogede historie. Hun holdt dog heldigvis tapert stand. Beretningen er blevet en snor med mange spændende perler på. Selvfølgelig vil børnene savne en perle hist og her. Sådan må det være. Men nu er snoren spændt ud, og hvad om Ada, Ruth og Ras selv tog fat om pennen og gik i gang med at udvide beretningen? Der er sikkert nok at tage af. Se bare på 'rollelisten': ...Schultz Pedersen / Skeløje / Søadmiralen / fam. Sølvby / Sørensen / Tak for tilliden alias Kristian Kravebryst / Tarzan...

Men indtil videre skal Bedste i hvert fald have tak for sin indsats!

marianne og claus

BARNDOMMENS GADE

Nørrebrogade, 20. feb. 1975.

Efter en samtale med Claus i går, dagen efter hans fars 50 års fødselsdag, hvor vi talte om, at det kunne være morsomt at skrive lidt om det århusianske 'Nørrebro' gennem de 50 år, vi har boet her, besluttede jeg at prøve på, om muligt, at give et billede af gaden og dens beboere i dette tidsrum.

Først selve gaden, der så helt anderledes ud end i dag. For det første begyndte den nede midt i det, der nu kaldes Nørreport. De første lo numre lå således nedenfor Knudrisgade; og hjørneejendommen, der i dag er nr. 2, var dengang nr. 12. Det er dog ikke alene numrene, der er ændret; nej gaden har flere gange skiftet navn. Da vi flyttede herved, hed den Nørrebrogade, men det blev ændret til Niels Ebbesensgade; og da vi havde fået familie og venner underrettet om det, lavede det daværende byråd navnet om til Randersvej. Efter en masse skrivelser og protester fra beboerne, der ville have det gamle navn tilbage, blev resultatet, at gaden nu igen kom til at hedde Nørrebrogade, og samtidig besluttedes det, at numrene først skulle begynde ved Knudrisgade.

For ikke at gøre emnet alt for uoverskueligt vil jeg nøjes med at skrive om det stykke mellem Knudrisgade og Kirkegårdsvej, der for os var 'Nørrebrogade'. Det, der lå henholdsvis neden og oven for disse to, kom os ligesom ikke så meget ved.

Når jeg har valgt at kalde det barndommens gade, er det selvfølgelig ikke min, men vore børns barndom. De er alle tre født på Fødselsanstalten, men den ligger forøvrigt også på Nørrebrogade. For ikke at gøre forvirringen om de skiftende numre endnu større vil jeg benytte de numre, der gælder i dag.

Da vi flyttede hertil i 1925, var vort ældste barn, Ras, 9 mdr. gammel. Med tre års mellemrum fik vi så Ada og Ruth. I 1931 havde vi så en børneflokk på 3 i en lille ussel lejlighed, som jeg senere skal beskrive mere udførligt. Jeg synes ikke, når jeg tænker tilbage på den tid, da børnene voksede op i de så frygtelige 30'ere, der skrives og tales så meget om, at det var så frygteligt endda. Måske ser de selv lidt anderledes på den ting, men de er aldrig sendt sultne i seng, og heller aldrig snavsede eller pjaltede i skole, at tøjet ikke var dyrt og flot siger sig selv, men som Ruth skrev engang i en

sang til mig, 'hæderligt'.

Arbejdsløsheden var enorm i de år, dog var det mest faderen, det gik ud over. Jeg syede på det tidspunkt frakker for forskellige konfektionsfabrikker og havde som regel nok at lave, dog kunne der mellem sæsonerne være korte perioder, hvor også jeg var arbejdsløs. Og understøttelsen var for mit vedkommende 12 kr pr. uge, mens min mand fik det fyrstelige beløb af 18 kr, så jeg indrømmer det kneb mange gange. Man skal heller ikke forledes til at tro, at, når vi havde arbejde, var der guld og grønne skove. Ugelønnen ved havnen, nærmere betegnet hos Jysk Andel hvor Bobar arbejdede, var 48 kr, og jeg har syet masser af frakker for 3,60 kr. Det højeste jeg nåede var 8,50 for en frakke, det tog en hel dag at sy. Det var vilkårene i 20'erne og 30'erne.

Nå, det var ikke meningen at skrive om os selv, men om gaden og dens beboere gennem årene. Vi begynder med hjørnejendommen Knudrisgade og Nørrebrogade, der var en efter datidens forhold meget flot bagerbutik. Den ejedes af enkefru Kroon, der var en meget myndig dame, høj og kraftig. Hun stod selv bag disken hver morgen kl 6 i mange mange år. Hun lignede på en prik en på den tid meget kendt skuespillerinde, Marie Garland. Fru Kroon havde en søn, Aksel, der passede bageriet; efter moderens død førte han forretningen videre indtil for ganske nylig. Nu er det hele lavet om, i hvert fald indvendig, og Kroons søn, Franz, sælger nu motorcykler i butikken og reparerer dem i bageriet.

Den ældre fru Kroon havde også en datter, der drev damefrisørsalon på 1.ste sal, så hvis man en enkelt gang skulle have håret ordnet, skete det hos Erna Kroon. Hun var flink til at klippe og ordne Adas hår, da hun var lille; jeg ved ikke, om det var en slags godgørehed, eller det var for at få en model, men Ada kom tit op og sagde, 'Jeg skal til damefrisør', og det var gratis.

De tre næste numre, 4-6-8, beskrives her under ét; det var dengang små 2-etagers beboelseshuse uden butikker, men i løbet af få år blev nr. 6 og 8 revet ned, og der blev bygget en dobbeltejendom med port i midten, og i baggården opførtes en fabrik og lagerbygning. Der har været fremstillet mange forskellige ting i den, bl.a. hjemmesko, bluser m.m. I en årrække var der en møbelpolstrer, og i dag er der motorcykellager. Alle husene i gaden var opført i mursten, men dette nye her blev støbt i cement, og vi syntes det ødelagde bybilledet. Det omtaltes altid som betonhuset, og det var med et ned-

sættende tonefald.

I nr. 10 boede en købmand af den rigtig gamle slags. Hans butik var lille og mørk, kun en enkelt petroleumslampe over disken udgjorde belysningen, gulvet var hvidskuret og strøet med sand, og lige inden for døren stod den uundværlige spyttebakke af messing, foret med avispapir, der altid var klippet rundt, så det passede, og i kanten var desuden klippet tunger og huller, så den så festlig nok ud, så længe den var tom. Midt i vinduet stod kaffemøllen med det store hjul og håndsving; på den malede købmanden eller hans kone hver en bønne. Manden blev kaldt 'fedt Jens', fordi han var af den meget sparsommelige, nærmest nærige type. Vi handlede ikke meget hos fedt Jens, kun lampeglas, der var ved at være svære at skaffe, (det elektriske var ved at vinde indpas), købte vi hos ham. Dem havde han et stort udvalg af og i en god kvalitet.

Nr. 12 var ligesom lidt finere end de andre huse. Det var et ganske almindeligt rødt murstenshus med en port i den ene ende; men det var netop denne port, vi i forbifarten betragtede med en vis ærefrygt. For det første var den ikke som de andre porte i gaden brolagt med små toppede brosten, nej der var bræddegulv, og væggene var malet med en dyb rød farve, på dem var anbragt gipsafstøbninger af kendte kunstværker. I huset boede der nemlig en billedhugger ved navn Guldborg. Han havde et atelier over gården, hvor han har lavet en masse ting i årenes løb. Hvad vi særlig husker er, at han ikke alene lavede sine kunstværker i gips og marmor, men også i et så forgængeligt materiale som sne.

Hvert år ved juletid, hvis klimaet var til det og sneen til rådighed, lavede hr Guldborg en figur nede på St. Torv, hvor så mange mennesker så den. Formålet var at samle penge ind til fattiges jul. Et år var det en kæmpetræsko, et andet en Skt. Bernhardshund. Men det, der vakte den største opsigt, var en gengivelse af det kendte maleri, 'Forladt'. Denne fattige og udslidte kone med de to små børn var så fantastisk godt lavet med ansigtsudtryk og det hele. Vejret var med ham, idet det var på grænsen til tø, da det blev lavet, og folk spåede det en kort levetid. Men allerede den første nat blev der frostvejr, og det holdt sig længe. Figuren nåede at blive set af mange, den blev efterhånden sort og beskidt, men det vandt denne situation faktisk ved. Og der kom mange penge i bøssen det år.

Jeg skrev, at vi ikke handlede så meget med fedt Jens, og det skyldtes, at der i kælderen i nr. 14 var et ungt ægtepar, flyttet hertil

fra Lollandsgade, der lige havde startet en lille kolonialhandel. Dem handlede vi med, indtil de for en halvsnes år siden holdt op. Dette par blev mere end købmanden for os, Sigrid og Niels Juel Enevoldsen blev vore personlige venner. De lever endnu og sendte i efteråret hilsen og gave til vort guldbryllup. De havde kun en datter, Bodil, der nu er provstinde, gift med provst Hjort Jensen, Hamershøj ved Randers.

Nr. 16, hvor vi nu bor, eksisterede ikke dengang; det er bygget midt i 30'erne, her var en plads med udstilling af gravsten, og helt bagerst på grunden lå et lille bitte hus, dér boede stenhuggeren.

Resten af gaden op til nr. 28 var en ubrudt kæde af beboelseshuse, de fleste med baghuse; men karakteristisk for denne periode er, at der efterhånden blev indrettet butikker i stuelejlighederne i dem alle. I nr. 18 havde f.eks. en elektriker, Bernhard Marius Baltersen, og hans kone, Birgitte, både forretning og lejlighed i stueetagen. Denne familie har vi gennem årene haft ualmindelig megen kontakt med. Det var et herligt par, så forskellige de end var. Birgitte var en yderst djærv og bramfri kone, nærmest fræk i munden men gæstfri over alle grænser. Ras har uden overdrivelse fået det halve af kosten hos dem, når han legede med barnebarnet Fesser. Hr Baltersen forsøgte at være lidt mere kultiveret både i sprog og væremåde, men det var svært i den familie, for alle børnene, 3 døtre og 2 sønner, havde alle arvet fru Baltsensens måde at være på. Men vi kunne og kan stadig li' dem. De gamle er forlængst døde, men børn og børnebørn har vi stadig mere eller mindre forbindelse med. Således har før omtalte Fesser i en årrække været vor nabo her, og hans søster Karen arbejder hos Tage Vanggaard. En af sønnerne, Christian, har ikke mindre end tre døtre ansat hos Vanggaard, og det til dels i kraft af at de kender Ras.

Nå, tilbage til gaden. Nr. 18 ejedes dengang af en murermester Knudsen og senere af dennes søn, mekaniker Thorvald Knudsen. Den gamle Knudsen nåede vi aldrig rigtig at kende, men derimod sønnen Thorvald med konen Mary, der begge var på vores alder, kom vi jo i meget nær og daglig kontakt med, da vi flyttede herved. De blev vore naboer i over 20 år.

De er begge døde, men deres efterkommere ejer stadig ejendommen, og flere generationer bor derinde. Den ældste datter, Tove, er på alder med Ras, hun er gift med en taxavognmand Svend Aage Larsen og bor i forældrenes lejlighed på 1. sal. Nr. 2 datter (der er 4 i alt, samt en søn) er gift med folketingsmand Henning Philipsen, de bor i Aalborg. Den tredje datter, Inger, havde et af gadens mange øgenavne, idet hun aldrig blev kaldt andet end Inger 'mik'. Hvorfra dette tilnavn stammer, er der ingen der ved, for skønt forældrene havde to efternavne, de hed Knudsen - Christensen, så synes man ikke deraf at kunne udlede ordet 'mik'; dog Inger var og blev 'mik'.

I bagbygningen, hvor Knudsen havde sit værksted i mange år, og hvor der også er lejligheder, har vor nuværende vært svejseri. I en af lejlighederne derovre bor en ældre dame, som aldrig er blevet kaldt andet end 'papegøje Ane', skønt papegøjen forlængst er død.

Nr. 20 tilhørte æggrosserer Schultz Pedersen, der havde et stort

(fortsættes næste side)

ægpakkeri i gården med mange ansatte, både damer og herrer. Lejlighederne i de to sidstnævnte huse var store fem-værelses, og de var absolut de fineste på Nørrebrogade dengang.

Nu skulle vi være nået frem til nr. 22, vor første bolig herude. Vi kom fra Falstersgade nr. 1. Værten i Nørrebrogade 22, Kresten Jensen og hans kone Marie, var fra landet, men havde ved århundredeskiftet overtaget et ølbryggeri her. Dengang var der mange små bryggerier rundt i byen, de blev senere købt af Ceres. Da vi flyttede ind var bryggeriet nedlagt, og vor vært drev sammen med sin voksne søn, Peter, en vognmandsforretning. De havde 2 spand heste, som de hver morgen kl 7 rullede afsted med. Det var meget præcise folk, så hver morgen kl 6 bankede faderen, der boede på 1. ste sal i forhuset på sønnens vindue i stuen, hvor denne boede med konen Augusta og senere to døtre, Else og Inger. Der skulle på det tidspunkt strigles og fodres heste samt gøres rent i stalden, før de kørte ud.

Som man vil se, var det landlige omgivelser med mødding i gården og skam også høns, der gik frit rundt i gården. Jo, det var en lille landsby i byen. Det var også mest bønder, der boede der, og selv iberegnet. I forhuset boede blandt andre en fiskehandler, der nok er en omtale værd. Han hed Kresten Kristensen, men blev altid kaldt 'pind Kresten', fordi han i tiden før vi lærte ham at kende havde arbejdet på Otto Mønstedts margarinefabrik og der slået pinde i bøtterne. Al margarine forhandlede da i ovale træbøtter, og købmændene vejede det selv af, de havde en flad riflet træske stående i en krukke vand på disken og klaskede så margarinen op på et stykke papir. De havde en mægtig øvelse i at forme klumpen i en aflang facon, omtrent så fint som de maskinpakkede i dag.

Nå, det var 'pind Kresten!', vi skulle høre lidt om. Han var som sagt fiskehandler, men ikke med butik, nej, han kørte på landet og solgte fisk ved dørene. Han havde en lille hest, 'Lise', der stod i en primitiv stald oppe i Krestens kolonihave, der lå lige overfor Kommunehospitalet, der dengang kun bestod af et par bygninger. Allerede dér, hvor den nuværende indgang fra Randersvej er, begyndte kolonihaver og marker. Allerede kl 4 var Kresten på benene og gik op for at fodre Lise, kl 5 kørte han til havnen efter fisk, og kl 6 morgen var han på vej ud af byen. Skønt det var tidligt på dagen, har Ras tit været med på disse ture i forårs og sommertiden. De kørte af en rute vestpå ud til alle de små landsbyer såsom Tilst, True, Mundelstrup, Borum, La-

bing m. fl. De har nok fået en god snak, for Kresten var en ypperlig fortæller, og på sit gode jyske sprog har han sikkert fortalt mangt og meget. Han havde ikke bymanerer og tiltalte alle kunder med du; hvis nogen sagde De til ham, blev de straks belært om, at de skulle sige du, for, som han sagde, 'Det passer bejst te mæ fræ Trige.'

Bobars stedfar, Niels Laursen, havde kendt ham fra de unge år, hvor de begge havde pladser i Trige. Svigerfar var kusk hos præsten, og Kresten var forkarl på en gård i byen. For at de to kunne opfriske gamle minder inviterede vi dem engang sammen hos os. De fik også en hyggelig snak om gamle dage, men var begge lidt skuffede over den andens udseende. Straks Kresten var gået, sagde svigerfar, 'Han er rele faldt lidt af den, Kresten, han var pæn, da han tjente i Trige.' Næste dag traf jeg Kresten, der mødte mig med ordene, 'Han er da bløwwen så sær grim, den Niels Lausen, han var da sådan en flot karl; da han var kusk i præstegården.' De havde glemt det ord om, at håret hvidnes og kinden rynker, mens timeglasset langsomt synker.

I denne forbindelse vil jeg lige nævne, at jeg for kort tid siden havde besøg af pind Krestens datter, Gulle, som jeg ikke har set siden hun var 16-17 år. Hun er nu en dame i 60'erne og så jo heller ikke netop sådan ud, som jeg huskede hende. Men besøget siger lidt om, at de bekendtskaber, ja venskaber, der blev knyttet dengang, var noget værdifuldt, som selv dem, der på den tid var helt unge, ønsker at mindes og få en sludder om med os, der nu er blandt de gamle.

Nu har pind Kresten vist fået omtale nok, men han var også en festlig fyr i gadebilledet. Der boede selvfølgelig mange andreskiftende lejere i forhuset, men dem vil jeg forbigå i tavshed, ellers når jeg aldrig til vejs ende. I baghuset boede vi på 1. ste sal i 13 år. Det var skam en 2½ vær. lejlighed, men det halve værelse var på størrelse med et almindeligt spisebord, Ras sov der da trods alt i nogle år. Køkkenet var også lille; så lille at hvis tre personer stod derude samtidig, var der trængsel. Men der var da indlagt vand og gas. WC fandtes i gården, og de uhumske latrintønder blev, mens vi boede der udskiftet til træk og slip, men på samme sted. For hele herligheden betalte vi, da vi begyndte, 16 kr pr. md.; det steg i årenes løb et par kroner flere gange og nåede op på 25 kr.

Der var også beboelse i stueetagen, men denne lejlighed var endnu mindre end vores, men folk var ikke bedre vant, og den var altid

lejet ud. Vi havde en del forskelligartede underboere i de år. Den første var en maler, Laurits Sølvby, med kone, Amanda, og to piger, Bente og Edith. Fru Sølvby var en mærkelig dame på sin vis. Hun var flink og gæstfri, når hun havde penge på lommen, men det havde hun aldrig ret længe af gangen. Sølvby tjente efter datidens forhold ret godt, men det var lige meget, hvor mange han afleverede til Amanda, de slog aldrig til. Hun og pigerne købte ind: silkestrømper (der var vild luksus dengang), slik, cigaretter, biografbiletter osv. osv. At der så ingen penge var til købmand, slagter, mælkeemand, husleje eller gas, forstod hun ikke. Manden fra de kommunale værker kom regelmæssigt og lukkede for gassen, indtil de fik skrabt penge sammen, så de kunne få lukket op igen. I sådanne gasløse perioder kom Amanda jo op og tiggede for at få kogt en kedel vand til kaffe, men kunne hun så få kredit et eller andet sted, købte hun wienerbrød og kager, og jeg blev inviteret på kaffe med brød. Jeg skulle jo have noget for gassen. Hun skyldte penge over hele byen, men det rørte hende ikke. På lånekontoret var hun, som så mange andre på den tid, en fast gæst, så fast at Edith, hvis hun ikke traf moderen hjemme, når hun kom fra skole, straks løb ned på lånekontoret og spurgte, om hun var der, for der plejede hun at være - -.

Da hun jo af den grund aldrig havde sine egne ting hjemme, lånte hun hos os næsten alt, hvad man sådan har brug for i et hus. I begyndelsen afleverede jeg troligt alt, hvad hun kunne komme i tanker om at låne. Men hun drev til sidst spøgen for vidt, jeg måtte sige stop, og hun måtte søge andre græsgange. En episode fra den tid, da låneriet gik lystigt, taler vi tit om: Vi havde besøg af min mor, og hun hørte nok Edith komme for at låne et håndklæde, kort tid efter skulle hun bede om at låne en af mine underkjoler, det næste var et strygejern og det sidste en hjulpisker til flødeskum. Så sagde min mor, 'Ved du hva a sidder og tænker på? A tænker på, om en kone, der ikke ejer et håndklæde, en underkjole eller et strygejern, da har råd til at købe piskefløde'. Hun forstod ikke, at fløden sikkert var købt på klods i et nyt mejeriudsalg. De blev alle prøvet efter tur. Nå Sølvby flyttede efter få år hen i Sjællandsgade 5, og vi havde så ikke mere dagligt besøg af dem.

Næste underbo var et ungt par ved navn Hansen. Vi kom ikke direkte sammen med dem, men engang Ruth lå syg, kom fru Hansen hver dag og spurgte, 'hvordan går det med Ruth i dag'. Det grinede de andre

børn af, for der var ingen variationer, spørgsmålet var hver dag det samme.

Næste nabo var fru og hr Hagelkvist, og næste igen en enlig mand, der hed Sørensen. Han havde en gravhund, som vi af og til passede, når han var bortrejst et par dage. Det var en blandet fornøjelse, da hunden var så eventyrligt fyldt med lopper.

Efter Sørensen kom den mest festlige nabo, vi nogensinde har haft, han hed Anker Andreasen, hans kone Thora, og så var der datteren Olga. Andreasen, der var havnearbejder, havde som de fleste dernede et øgenavn: Han blev kaldt 'flynderungen'. Det kom sig af, at hans far, der også arbejdede ved havnen, engang havde indgået et væddemål med en kammeret om, at han sagtens kunne bide hovedet af en levende flynder. Han gjorde det og vandt væddemålet, men resten af sit liv hed han i omtale 'Flynderslugeren' og hans søn desårsag 'flynderungen'.

Se denne familie var en fuldstændig modsætning til Sølvbys. Der var sandelig ikke noget med at låne, nej tværtimod, de kunne undvære og hjælpe andre på mange måder, og vore børn kom meget ned til dem. Andreasen gav dem i pose og sæk, særlig Ruth som den mindste tog han ofte med ned nogle timer, så jeg kunne få noget bestilt, og hun havde gerne en pose chokoladeknapper med op, når han ikke kunne have hende mere. Det var jo også på grund af arbejdsløsheden, at han gik hjemme og havde tid til børnepasning. Thora havde derimod arbejde på blikvarefabrikken i Åbyhøj.

Ruth holdt meget af Andreasen, kun én gang var det ikke så godt: Han kunne få de mest tossede indfald for at more sig selv og andre. Så en lys og varm sommeraften, hvor vi var gået i seng, satte han en stige til vort sovekammervindue og kravlede ind. Ruth, der ikke var ret gammel, blev så rædselsslagen ved hans uventede tilsynekomst ad denne lidt usædvanlige vej, at hun skreg som en gal. Andreasen blev vist lidt flov og ked af, at spøgen ikke fik den tilsigtede virkning. Han luskede straks af, denne gang dog ned ad trappen. Men Ruth græd længe og inderligt og blev ved at gentage, 'Andreasen skal komme ind ad døren med hat på.' Det sidste fordi han normalt gik med kasket på ude og inde, men netop denne aften kom barhovedet. En anden ting var, at han altid løj. Som regel ganske harmløst, men det er ufattelige historier, han har bundet os på ærmet. I lang tid troede vi det virkeligt, og han grinede godt, når vi fandt ud af, det ikke passede. Han gik ud og ind hos os, dørene var aldrig låst, han gik i køkkenet

og lavede kaffe til både sig selv og vi andre. Han havde som regel selv brød med, og han serverede, tog af bordet igen osv.. Jo , han var sandelig en nabo af de sjældne.

Efter ham kom et ægtepar, Betty og Magnus Mikkelsen; de var også flinke og rare, men de boede der ikke længe. Det var trods alt kun en gennemgangslejr, så snart folk kunne få noget lidt større og bedre, flyttede de. Kun vi holdt ud i 13 år.

Vor sidste underbo kom fra Sønderjylland og hed Hans Prause. Hans kone hed Ella. De havde, da de kom, en lille dreng, der ligesom faderen hed Hans. Denne familie blev vore meget nære venner, som vi har bevaret forbindelsen med gennem hele perioden fra 1936 til i dag. Hr Prause er død for et par år siden, men fru Prause lever stadig, skønt hun har været syg gennem flere år. Hun bor nu på Fyrkatvej i nærheden af Ada og Peter. Da vi flyttede herved, fik familien Prause vores lejlighed, der trods alt var lidt større og bedre end den nederste. Det skulle også vise sig at være nødvendigt, idet der efterhånden voksede en stor børneflokk op i de små stuer. Det blev også efterhånden for småt, og i 1952 fik de et hus på Høstvej, af dem kommunen havde bygget til børnerige familier. Prause havde nu 8 stk. Ja, de fik da forøvrigt ikke flere, men man fatter ikke, at de i så lang tid kunne få plads i de lokaler, vi trods alt fandt for trange da vi havde 3 børn.

Nu begynder så en helt ny periode af vort dagligliv på Nørrebrogade. Den 21.april 1939 rykkede vi ind her. Det var med bange anelser, idet huslejen fra at være 25 kr nu steg til 65, dog inklusive centralvarme, en helt fantastisk ting i 39. Børnene var ellevilde, og de var næsten i stand til at ville ofre både føde og klæder, bare de kom til at bo i en sådan 'luksuslejlighed'. Tænk, ikke mere at skulle hente optændingstræ og nøddekoks for at få varme, ikke mere købe petroleum og lampeglas, stå og fylde på lamperne og pudse glassene, lys bare ved at trykke på en knap. Og sidst men ikke mindst, ikke at skulle ned ad trapperne og over gården i mørke aftentimer og i al slags vejr for at komme på WC. Nej, det måtte bestemt være lykken!

Den eneste, der tjente penge på det tidspunkt, ja af børnene mener jeg, var Ras, der nu var bud hos firma 'Lis'. Han var også flink til at hjælpe, når det kneb, og jeg indrømmer, det gjorde det tit.

Så må vi hellere igen skrive lidt om gaden, som vi nu var kommet på nærmeste hold; efter at have boet i en baggård uden anden udsigt

end forhusets køkkenvinduer og et glimt ud af porten, hvor vi kun så benene af de forbipasserende, havde vi nu pludselig den skønneste udsigt i hele byen, vil jeg tro. Vennelystparken lå lige nedenfor vinduerne. Gaden var ikke ret bred, den er siden udvidet til over det dobbelte. Oldemor sagde vel det mest rammende, da hun besøgte os første gang her. Hun sagde, 'Ved I hvad, det er som at bo på en herregård og kigge ud i parken.' Og det var rigtigt, en flot indgang til parken, og til venstre for den igen en plads med blomster, krukke og hvidmalede bænke, der om sommeren var tæt besat med folk, der nød livet her. I midten af denne plads stod en statue af Peter Sabroe; den er nu forvist til Østbanetorvet. Inden for lågen var der trapper op ad det skrånende terræn, og oven for dem igen en plads med bænke omkring et flot springvand i et bassin med åkander og guld-fisk. Japanske kirsebærtræer, bøgetræer og mange andre på de smukke grønne plæner, der også havde bede med årstidernes skiftende flora, var udsigten fra vore vinduer. Sådan er det desværre ikke mere.

Et enkelt træk fra den gang ødelæggelserne begyndte i vort elskede Vennelyst: H.C. Andersen skrev i sin tid historien om et grantræ. Dette her er historien om et bøgetræ. Få dage efter, vi var flyttet ind her, kom et par gartnere og plantede et lille bøgetræ til erstatning for et gammelt asketræ, der var væltet i stormen. Vi fandt det lidt symbolsk, at det blev plantet lige uden for vore vinduer, og vi kaldte det gennem årene vores bøg.

Allerede det første år stod det i maj måned lysegrønt og livsbekræftende. Det voksede sig for hvert år højere og højere, men selv om stammen til sidst var mindst $\frac{1}{2}$ meter i tværmål, bevarede det sin slanke vækst. Det stod fuldstændig lodret helt til top, mens grenene bredte sig til alle sider. Det stod fuldstændig frit, midt på græsplænen. Og der gik ikke en dag, hvor vi ikke kiggede på det træ; fra foråret, når det sprang ud, gennem sommeren, hvor bladene blev mere mørke, og efteråret, hvor det var en sand farvepragt i gule og brune afskygninger, til vinteren, hvor det til tider var dækket med et tykt lag nyfalden sne, når vi stod op, og til andre med rimfrost på alle grene, det var ikke mindre skønt.

Men en skønne dag, efter godt 25 års forløb, dukkede et par mand op med en motorsav, dens hvinen mens de savede og til sidst bræget, da kæmpen faldt, var næsten for meget for os. Det var en af vennerne fra gaden, der faldt fra. Vores bøg var ikke mere. Vi drak ikke grav-

øl, men et par kopper kaffe måtte vi have til at dulme nerverne.

Vennelyst er snart fyldt op med bygninger: sygeplejeskole, tandlægehøjskole, journalistkursusejendom og kunstmuseum, der lumskeligt er anbragt langs med gaden og ligner en staldlænge fra denne side. Indgangen er flyttet op i Høegh Guldbergsgade. Lad være at alle disse huse er en gevinst for byen og ikke kan undværes, men de skulle ihvertfald ikke have været opført i Vennelyst.

Vor første vært her, en jovial bondemand fra Løgten, Niels Knudsen, kom selv og hentede huslejen, de før omtalte 65 kr med varme. Han var ikke så pjattet, han sagde gerne, 'Vil I af med penge i dag, ellers kommer a en åen daw'. Vi sagde somme tider, 'den er for dyr, den her lejlighed', så svarede han, 'ja, det er den, men de lo kr det er for beliggenheden'.

Efter Knudsen har vi haft adskillige værter, der var nogle lede karle. De havde kun ejendommen som salgsobjekt og blæste os lejere et stykke. Under krigen, (som jeg ikke skal komme nærmere ind på her, den er der skrevet nok om andre steder), undlod nogle af disse banditter helt at fyre, men varmepengene skulle betales alligevel. Loven gav dem medhold, idet der ikke kunne skaffes brændsel osv. Et år blev fyret slukket juleaften og ikke tændt mere i den sæson. Vi havde en overgang 5 graders frost i stuen. Vi installerede nødbrændeovn i køkkenet og havde også trækulsfyr til madlavning. Vore gyldne drømme om luksuslejligheden med centralvarme fik et slemt knæk i disse isvintre. Heldigvis kom der andre og bedre dage.

Vor nuværende vært er der bestemt ingen grund til at klage på; og varmen er jo for længst blevet fjernvarme fra de kommunale værker. Motorforhandler Knud Nielsen, der nu ejer ejendommen, har et par ejendomme mere her i gaden. Både nr 10 og 14 er hans.

En opremsning af alle de mennesker, vi har boet sammen med her, vil jeg slet ikke forsøge, det ville i så fald også blive kedelig læsning. Der er ingen, absolut ingen, der som vi har boet her fra 1939. Den, der kommer nærmest, er fru Pedersen på 3die sal. Hun og hendes mand, svejser Peter Petersen, flyttede ind i 1941. Hr Petersen er død for 3 år siden.

I 1939 boede der en fru Andersen, fraskilt og med 4 børn, i den lille stuelejlighed, der hørte til butikken her lige under os. Butik-

ken havde hun dog ikke, den var delt fra og lejedes ud særskilt til en frk. Poulsen, der handlede med broderiartikler.

I de 4 toværelses lejligheder samt 7 loftsværelser har jo boet en masse forskellige, som vi har haft mere og mindre omgang med, men lad dem fortabe sig i glemsel. De omtalte 7 loftsværelser blev senere omdannet til 2 lejligheder, og disse 6 er ganske som dengang.

Så er der jo et stort baghus med bil- og motorcykelreparationsværksted; og de 4 ret store og gode lejligheder, der var derovre i de første mange år, er nu nedlagt og anvendes til lager, frokoststue, bad m.m. for Knud Nielsens personale. Og før omtalte stuelejlighed her i forhuset er nu kontor. Så hele 5 lejligheder er væk.

I denne bagbygning har selvfølgelig også boet mange forskellige, lige fra tyveknægte til særdeles hæderlige folk. Et enkelt par, der forresten flyttede ind samme dag som os, kranfører Kaj Espersen og fru Astrid samt 3 børn, har vi formået at bevare kontakten med gennem alle årene. Kaj Espersen blev dræbt ved den store eksplosionsulykke ved havnen, 4. juli 1944, men Astrid og børnene boede her i en årrække efter den tid. Nu bor hun Fyensgade 4. Det er ikke hende, vi har holdt forbindelsen så stærkt ved lige med, derimod hendes ældste datter, Johnna, der er på alder med wo Ruth. Johnna, der er gift med Hans Malle, er blevet ved med at besøge os, også efter de er flyttet fra byen. De har boet mange steder bl a i København, hvor Ruth og jeg besøgte dem under mit første møde med hovedstaden i 1960. De flyttede senere til Grindsted, og da Jørgen en tid var på kostskole i denne by, gæstede vi dem igen, denne gang var det dog Ada, der var med. Nu bor de i Vojens, og der har vi endnu ikke været; det har ikke skortet på indbydelser, men det er altså ikke lykkedes. Ægteparret besøger altid os, når de er her i byen.

Vi er nu blevet for gamle til at knytte nye venskaber, og i de 6 af 11 lejligheder, der er tilbage, bor kun enkeltpersoner, som vi faktisk kun er på nik med, når vi mødes på trappen. Dog er fru Pedersen, husfælle gennem 36 år, ikke til at komme uden om.

Disse optegnelser om gaden kan vist godt komme til at virke lidt rodede, idet jeg skulle have gjort det sidste stykke fra nr 22 og op til Kirkegårdsvej færdigt, før jeg begyndte at flytte tilbage til nr 16 i 1939. De huse og mennesker, der eksisterede deroppe dengang skulle jo også med; men de må så have det sidste afsnit helt for sig selv.

Noget helt andet, som må ind her, er en omtale af vor nuværende

naboejendom, nr. 14. Jeg ser, at jeg er gået ganske let hen over den og faktisk kun nævnt købmand Enevoldsen. Det er for dårligt, for i dette hus har vi sandelig kendt mange mere og mindre originale typer.

Nr. 14 er en ret stor ejendom med 6 lejligheder og kælderbutik i forhuset, og 8 samt nogle fabrikslokaler i baghuset. Damen, der ejede hele molevitten i de første år, var en vigtig, tre skridt fra livet, person, der hed fru Emil Andersen. Nok helt nyt dengang, at enken benyttede den afdøde mands fornavn. Emil har vi aldrig kendt, men fru-
en var én af gadens de fine.

Der har ganske som i de andre huse boet en masse, og det er svært gennem de 50 år at pille nogle ud, der fortjener at nævnes. De fleste havde øgenavne enten henvisende til deres profession eller udseende. I forhuset boede f.eks. en lille mand, der i modsætning til de fleste gode kendinge altid tog hatten af og sagde 'goddaeg' meget langtrukkent. Han hed aldrig andet end 'Goddaag! Langt senere boede der én, man kaldte 'Danselæreren'. Han havde intet som helst med dans at gøre; han var ansat ved sporvejene og hed Petersen.

I baghuset var der også mange, man mindes af den ene eller anden grund. En lidt fyldig dame, fru Svanth, gik som regel i blå kjole og hed i folkemunde 'Kaffekanden'. Så var der en fhv. skipper, der havde sejlet en lille pram mellem Samsø og Aarhus; han havde et meget flot snoet overskæg, og hans tilnavn var 'Søadmiralen'. Hans kone, der skelede lidt, benævntes 'Skeløje'. Så var der 'Tarzan'; ingen vil gætte på, at det var en dame i en moden alder. Hvordan hun har fået navnet 'Tarzan', aner jeg ikke, men kun få anede hun hed Vestergaard. Et særsyn i de tider var, at hun var kortklippet, ovenikøbet med maskine i nakken, helt i bund som herrerne. Den mand, hun boede sammen med, Søren Nielsen, havde akkurat samme frisure, og de fulgtes til herrefrisør og blev klippet ens.

Jeg vil forlade denne fjerne fortid, men husker lige, at jeg skrev, der var en værkstedsbygning i gården til nr. 14. Dér fandtes også typer, bl. a. en snedker af en fornem Aarhus-slægt, privat boede han i en villa i Høegh Guldbergsgade, var lærer på fagskolen og i det hele taget en fin mand, der også på arbejde i sit værksted i nr. 14 optrådte i jakkesæt og stive flipper. Han kunne flotte sig med to øgenavne. Det ene lød 'Tak for tilliden', det sagde han altid, hvis han havde ordnet en vakkelvorn stol eller sat en ny lås i et stk møbel.

Det andet navn sagde måske mere om hans udseende og påklædning. Det var 'Kristian kravebryst'. Der boede en snedker derovre senere, han behøvede ingen øgenavn, for hans rigtige navn var så sjældent, at jeg aldrig har hørt det før eller siden: Han hed 'Fabritius'.

I vore dage kender vi faktisk ingen i nr. 14 udover vor egen nære slægt, der er smukt repræsenteret derinde. Jeg har selv haft den ^{og glæde} ære at skaffe først Jørgen og senere Hanne bolig derovre til en billig penge; selvfølgelig også uden komfort, ingen fjernvarme, men dog elektricitet.

Nu må sidste afsnit omhandle de numre, jeg mangler, fra nr 22 og op til Kirkegårdsvej. De første 3, nr. 24-26-28, med tilhørende baghuse samt en foderstofhandel, kaldet Jysk Fourage, tilhørte i 1925 Niels Johansen, der solgte hø, halm og hakkelse. Måge af de folk, der arbejdede hos ham, boede i de små baggårdslejligheder, bl.a. en mand der hver dag kom med en trækvogn med korn og hakkelse til Kr. Jensens heste. Denne mand hed selvfølgelig 'Hakkelsesmanden'.

Forretningen blev senere overtaget af Bergmand, hvis 2 sønner, Svend og Erling, udvidede den til at omfatte en lusernemølle, som udsendte en vammel stank og en ulidelig larm. Men det var før, det blev moderne at tale om luft- og støjforurening, så den kørte uantastet i mange år. Brødrene Bergmand måtte dog til sidst rykke uden for byen og opførte en hel ny fabrik i Hasselager.

Nå, tilbage til gaden. I forhuset nr. 24 blev i 1927 indrettet en butik med isvafler, noget helt nyt, ispinde kendtes slet ikke; og isen til vaflerne blev ikke som nu fremstillet på mejerierne, den lavede man selv. Cremen blev hældt i en blikbeholder, der så blev pakket i knust krystalis i nogle sække, der lå ude i gården, til cremen var tilpas frosset. Dette primitive fryseanlæg havde Ras's udelte interesse, han var jo dengang 2 år, som Kristoffer i dag. Han kredsede rundt i gården, hvad jeg kunne følge fra vinduerne. Når damen kom for at hente bøtten ind, sagde han 'isebak' og fik næsten hver dag én foræret.

Denne første indehaver døde pludselig, næsten før vi kom til at kende hende, men hendes efterfølger, fru Laursen, blev til gengæld en meget kendt og afholdt forretningsdrivende i mange år. Der var et samlingssted for gadens unge, der kunne opholde sig i timer derinde, mens de gnaskede is chokolade og andet slikkeri; og fru Laursen kunne snakke med alle, og hun snakkede uafbrudt i 15 timer hver dag.

Hun åbnede kl. 7 morgen for at skolebørnene kunne blive forsynet og holdt åbent til kl. 22 aften. Efter hendes død under krigen, vistnok 1944, førte datteren 'Bitten' forretningen videre nogle år.

Den næste butik i nr. 26 blev åbnet langt senere, men alligevel mens vi hørte til i den ende af gaden. Det var en blomsterforretning, drevet af ægteparret Hansen. Disse blev ligesom købmanden vores nære venner, og måske netop fordi de solgte blomster, dem er der jo tradition for at købe både i glæde og sorg. Utallige buketter er i årenes løb købt hos Ejnar Hansen. En morsom ting vil jeg lige nævne her: De havde en datter, Aase, der var på alder med Ruth, og de to piger var gennem barndommen veninder og kom meget hos hinanden. Da Ruth så efter konfirmationen fik ansættelse på Aarhus Kioskkontor, (der havde salg af biletter til mange ting, f.eks. teater, biograf, turistture m.m.) - henvendte ægteparret Hansen sig gerne til Ruth, for at hun kunne skaffe dem disse biletter, som til tider kunne være svære at få. Lykkedes det så, sendte de straks en smuk buket som tak for ulejligheden. Men det, jeg syntes var sjovt, var, at hvis fru Hansen kom med blomsterne, sagde hun, 'En lille hilsen til Ruth fra min mand'. Var det hr Hansen, sagde han uvægerligt, 'Det er fra min kone'. Fru Hansen døde desværre relativt ung fra mand og 4 børn. Hansen giftede sig igen, men døde selv ganske pludseligt i 50 års alderen. Fru Hansen nr. 2 driver stadig blomsterforretning, dog ikke i Nørrebrogade, men i Norges Allé.

Den sidste regulære butik, nr. 28, var cigarhandel og tilhørte en fru Hvidbak. I lejlighederne over disse småbutikker har jo boet en masse, og hvem skal nævnes? Ja, i den allerførste tid husker jeg, at Ras havde en speciel ven, en lidt ældre kraftig mand, der altid havde en femøre parat til ham. Men Ras har sandelig også bragt denne mand gaver i form af produkter fra vor kolonihave i 'Artellerivangen'; fra det tidlige forår, hvor det nærmest var forårsblomster, persille og rabarber, og gennem sommeren jordbær, pærer, rødbeder, græskar med mere. Ras spurgte altid, 'er der ikke noget, jeg kan tage med til den tykke mand'. Han vidste jo, at betalingen, en femøre eller - når det gik højt - en tiøre, faldt prompte.

En anden kendt skikkelse på gaden var Kristian Knudsen, der var vicevært hos Bergmand og fejede gade og deslige, altid i skjortærmer selv på kolde dage. Han opnåede da også at få lungebetændelse 5 til 6 gange; men takket være penicillinen blev han hver gang reddet og op-

trådte få dage efter hjemkomsten fra hospitalet atter i skjortearmer.

Lad det være nok for forhusets vedkommende. Jeg skal senere tænke mig om, for om muligt at komme i tanker om der skulle være andre, der skilte sig lidt ud fra mængden. Men i de små baghuse boede jo lige så mange, ja flere, for der var da ingen butikker. Og hvem boede så der? Ja, i lejligheden, der grænsede op til vores, boede gamle Trine, en kone i firsårsalderen, der somme tider var barnepige for vore børn, da de var små. Ruth var nu lidt bange for hende, måske fordi hun gik med et stort sort hovedklæde. Ihvertfald sagde Ruth, når der var tale om sikkerhedsvagt, når vi en enkelt gang skulle ud begge to, 'Ikke Trine, vel?'

En anden dame, som børnene i gaden ikke rigtig huede, var fru Kronvold, hun var stærkt pukkelrygget og kunne godt virke som heksen i Hans og Grete. Ada's senere svoger, Skomager Møller, der også havde til huse der nogle år, skrækkede alle børn med, at fru Kronvold havde et stort bur på loftet, hvor hun indsatte de mest uartige, så dem der ikke havde helt rent mel i posen, sprang over stok og sten, bare de så et glimt af fru Kronvold.

Jeg iler hastigt videre for at afslutte dette gadeafsnit med et idyllisk gartneri med drivhuse, mistbænke og masser af blomster på friland. Gartneriet ejedes af familien Larsen, men jeg synes, at vi alt for ofte må konstatere, at folk døde før man rigtig nåede at lære dem at kende. Hr Larsen døde ihvertfald også lige i begyndelsen, vi boede her. Men fru Larsen fortsatte i mange år med salg af blomsterplanter og også køkkenurter, som kål, selleri, porrer; dem solgte hun direkte fra mistbænke. Det største af drivhusene lå med gavlen helt ud til gaden, og dér var indrettet butik. Jeg fornemmer endnu duften og varmen i dette udsalg. Beboelseshuset lå helt tilbage, det var en tostages ejendom, hvor fru Larsen med en datter og en søn boede i stuen, mens hendes gamle forældre boede på førstesalen. Dette gamle par, (ja måske har de slet ikke været så gamle, men når man selv er 25, synes man dem på 60 er oldinge) sad ofte i sommertiden på en bæk ved husgavlen og nød synet af de skønne vækster.

Denne lille hyggelige husrække er forlængst revet ned og på grundene 22-24-26-28 har brødrene Bergmand bygget et moderne kompleks med altaner og taghave øverst oppe. Da det i sin tid blev bygget, var lejlighederne så dyre, at hr Bergmand selv udtalte, at almindelige ar-

bejdere ikke kunne bo der, for de kunne ikke betale huslejen. Nej, der kunne ikke bo andet end læger, sagførere, arkitekter og til nød sygeplejersker i 1-vær. lejlighederne. Så blev det pludselig et helt andet udsnit af befolkningen, der kom til at præge gadebilledet. Der bor en tandlæge, en kriminalbetjent, hvis kone er kørelærer, forskellige lidt ældre damer der er pensioneret fra told- telegraf- og telefonvæsenet, samt før omtalte sygeplejersker, enkelte skuespillere - alt i alt middelklassen eller den bløde mellemvare!

Gartneriet røg ikke med der, men på denne plads opførte sanitetsfirmaet Bang og Pingel et kæmpehus med lagerlokaler, en gros salg og udstillingslokaler. Resten af den før så frodige muldjord blev nu asfalteret, og store lastbiler kørte ud og ind. Lokalerne er dog allerede nu for små, og firmaet er flyttet til Skejby.

Nu er jeg ved vejs ende af det stykke gade, jeg bestemte mig til at skrive om. Men for lige at runde beretningen lidt af, har jeg spekuleret lidt på, om nogle af dem der dengang var børn er blevet berømte eller ihvertfald landskendte. Og jeg vil nævne den fra radio og TV populære Jens Frederik Lawaetz, han har trådt sine barnesko på Nørrebrogade. Forældrene boede her dog ikke mere, da vi kom hertil, men var ellers blevet vore naboer, de havde boet i nr. 24 hos Niels Johansen. Jens Frederiks mor var lærerinde ved Nørrebrogades skole, og Ras har haft hende i de første skoleår.

Et tegn på at børn lægger mærke til alt, vil jeg lige til slut skrive om her. Ras var i 1. ste klasse på en udflugt til Risskov, og da jeg ved hjemkomsten spurgte, om det havde været en god tur, sagde han, 'Ja, det kan du tro! Der var en fugl, der tabte en klat på fru Lawaetz' - Det var det morsomste, der skete på den udflugt.

Tilegnet Marianne og Claus.

fra Bedste.